

Uitvoeringsorganisatie
Bedrijfsvoering Rijk
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Vooraankondiging en marktconsultatie

UBR|HIS

Bezoekadres

Rijkskantoor Beatrixpark
Wilhelmina van Pruisenweg 52
2595 AN Den Haag

Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Vooraankondiging en marktconsultatie

Vooraankondiging en marktconsultatie Bij Europese aanbesteding

Toetsing, testen van- en advisering over verkiezing gerelateerde systemen en software

ten behoeve van
de Kiesraad

Datum	donderdag 5 december 2019
Inkoopadviseur	Daan Moerman
Kenmerk	201850004.213.001
Versie	DEF

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1.	De Kiesraad	3
1.2.	Doel vooraankondiging en marktconsultatie	3
1.3.	Contactpersoon aanbesteding en marktconsultatie.....	3
1.4.	De opbouw van deze vooraankondiging	4
2.	Opdrachtbeschrijving	5
2.1.	Achtergrond en aanleiding van de opdracht.....	5
2.2.	Onderwerp van de opdracht	6
2.2.1.	Advisering over beveiliging van (verkiezings)software	7
2.2.2.	Uitvoeren van pentesten en veiligheidsonderzoeken op (verkiezings)software;	7
2.2.3.	Uitvoeren toetsing verkiezingssoftware en software-kwaliteitsonderzoek.....	8
2.2.4.	Advisering over kwaliteit van (verkiezings)software.....	10
2.3.	Perceelindeling	10
1.1.1	Perceelindeling.....	10
1.1.2	Motivatie niet onnodig samenvoegen opdracht	10
2.4.	Omvang van de opdracht.....	11
2.4.1.	Omvang perceel 1	11
2.4.2.	Omvang perceel 2	12
3.	Overeenkomsten en voorwaarden	13
3.1.	Type en duur overeenkomst.....	13
3.2.	Wijze van opdrachtverstrekkingen onder de raamovereenkomst	13
4.	Toelichting procedure	15
4.1.	Planning marktconsultatie	15
4.2.	Procedurekeuze	15
4.3.	Planning van de aanbesteding	15
4.4.	Heeft u vragen over de vooraankondiging?	16

Bijlagen in Tendernd

Bijlagen	
Bijlage 1	Toelichting standaard pentesten
Bijlage 2	Marktconsultatie
Bijlage 3	Format Nota van Inlichtingen

1. Inleiding

De Kiesraad kondigt als aanbestedende dienst via deze publicatie een opdracht inzake "Toetsing, testen van- en advisering over verkiezing gerelateerde systemen en software" aan.

Op donderdag 5 december 2019 is de vooraankondiging op www.tenderned.nl gepubliceerd.

De Kiesraad gebruikt deze vooraankondiging ook om u een aantal vragen te stellen.

Ter voorbereiding op de formele aankondiging van de opdracht stelt de Kiesraad een aantal vragen aan u. De vragen leest u terug in bijlage 2. We nodigen u uit te reageren op deze vragen, om ons te helpen deze aanbesteding goed voor te bereiden.

1.1. De Kiesraad

De Kiesraad treedt bij verschillende verkiezingen op als centraal stembureau. Verder is de Raad adviesorgaan en informatiecentrum op het gebied van kiesrecht en verkiezingen. De Raad is gevestigd in Den Haag.

Secretariaat Kiesraad

De leden van de Kiesraad worden bij hun werkzaamheden ondersteund door een secretariaat.

De leden van Kiesraad

De Kiesraad bestaat uit 7 leden. Deze leden worden bij koninklijk besluit benoemd voor een periode van 4 jaar. Zij kunnen 2 keer worden herbenoemd. Zie art. A 5 van de Kieswet. De leden worden benoemd op basis van hun deskundigheid om te adviseren over kiesrecht en verkiezingen en op grond van hun maatschappelijke kennis en ervaring.

De leden van de Kiesraad worden bij hun werkzaamheden ondersteund door een secretariaat. Zie art. A 6 van de Kieswet en de verwijzing naar art. 15 van de Kaderwet adviescolleges.

Meer informatie over de Kiesraad vind je op de website: <https://www.kiesraad.nl/>

UBR|HIS begeleidt deze aanbesteding en marktconsultatie

De Kiesraad heeft UBR|HIS de opdracht gegeven om deze aanbesteding en marktconsultatie te begeleiden. UBR|HIS is een Rijksdienst die zich speciaal richt op de inkoop van diensten en producten. Wilt u meer weten over hoe UBR|HIS werkt? Lees dan de [Business Etiquette "Zo doen we zaken"](#) op de website van UBR|HIS.

1.2. Doel vooraankondiging en marktconsultatie

Vooraankondiging

Het doel van deze vooraankondiging betreft u vroegtijdig informeren over deze scope en omvang van deze aanbesteding, waardoor wij de doorlooptijd van de aanbestedingsprocedure mogen verkorten.

Marktconsultatie

Het doel van deze marktconsultatie bestaat uit het verifiëren van een aantal uitgangspunten en te onderzoeken welke randvoorwaarden daarvoor gelden.

1.3. Contactpersoon aanbesteding en marktconsultatie

Uw Contactpersoon is Daan Moerman, inkoopadviseur bij UBR|HIS.

U communiceert alleen met de contactpersoon over deze aanbesteding of marktconsultatie. De communicatie verloopt via de berichtenmodule van TenderNed. Communiceert u over deze aanbesteding met andere medewerkers van de Kiesraad of via andere kanalen? Dan kan dit voor ons aanleiding zijn om uw verzoek tot deelname en/of inschrijving, ongeldig te verklaren en u uit te sluiten van verdere deelname aan de aanbesteding of marktconsultatie.

1.4. De opbouw van deze vooraankondiging

Dit document is een vooraankondiging op de aankomende aanbesteding. Dit document bevat een informatie over de opdracht en een aantal vragen voor de markt.

In hoofdstuk:

- 2 beschrijven we globaal de opdracht;
- 3 geven we informatie over de af te sluiten overeenkomsten;
- 4 geven we informatie over het proces en de planning.

Daarnaast zijn er nog een aantal Bijlagen, die dienen voor het volgen doel:

- In bijlage 1 leest u een toelichting op de standaard pentesten;
- In bijlage 2 leest u de vragen die wij stellen naar aanleiding van deze opdracht;
- In bijlage 3 treft u het format voor het stellen van vragen aan ons.

2. Opdrachtbeschrijving

Dit hoofdstuk beschrijft de achtergrond en aanleiding van de opdracht, geeft weer wie de opdrachtgever is en zet de aan te besteden opdracht op hoofdlijnen uiteen.

2.1. Achtergrond en aanleiding van de opdracht

Aanleiding

De Kiesraad heeft de behoefte om structureel op een efficiënte en effectieve wijze aan een selecte groep opdrachtnemers opdrachten op het gebied van toetsing, testen van- en advisering over verkiezing gerelateerde systemen en software toe te wijzen.

Op dit moment heeft de Kiesraad geen raamovereenkomsten waaronder deze opdrachten kunnen worden weggezet.

Achtergrondinformatie over systemen van de Kiesraad

Hieronder leest u een toelichting op een aantal verkiezing gerelateerde systemen en –software van de Kiesraad. Deze lijst is niet limitatief voor de duur van de overeenkomst. Gedurende de duur van de overeenkomst kunnen hier nieuwe systemen aan worden toegevoegd. Dit leest u ook terug in paragraaf 2.3.

OSV en Vervanging OSV

De Kiesraad heeft in 2009 Ondersteunende Software Verkiezingen (hierna: OSV) laten ontwikkelen. Sinds de Europees Parlementsverkiezing van 2009 wordt OSV gebruikt ter ondersteuning van het verkiezingsproces. OSV bestaat uit vijf (5) afzonderlijke programma's, die verschillende facetten van het verkiezingsproces ondersteunen. De eerste drie programma's zijn bedoeld voor de kandidaatstelling en worden door politieke partijen en centraal stembureaus gebruikt om de kandidatenlijsten op te stellen en deze te controleren. De programma's 4 en 5 worden gebruikt bij de vaststelling van de uitslag en de zetelverdeling. Programma 4 is bedoeld voor gemeenten, hoofdstembureau en centraal stembureau om de uitslag vast te stellen en het programma 5 ondersteunt het centraal stembureau bij het vaststellen van de zetelverdeling. Voor meer informatie en de broncode van het huidige OSV van de programma's 4 en 5, zie:

<https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/inhoud/osv-en-eml/ondersteunende-software-verkiezingen-osv>.

Recent is besloten om over te gaan op Vervanging OSV waarin, ten opzichte van OSV, verbeteringen zijn doorgevoerd in de softwarekwaliteit (door gebruik te maken van actuelere software-onderdelen/library) en softwarebeveiliging. Met de overgang naar Vervanging OSV wordt het programma als volgt onderverdeeld:

- Kandidaatstellingssoftware voor politieke partijen en het centraal stembureau;
- Software voor de vaststelling van de uitslag en zetelverdeling voor onder andere gemeenten en centraal stembureau.

De Kiesraad laat Vervanging OSV op dit moment ontwikkelen.

Databank verkiezingsuitslagen

De [Databank Verkiezingsuitslagen](#) is een website met als doel om de uitslagen van verkiezingen digitaal toegankelijk te maken. De publiekelijk toegankelijke Databank omvat inmiddels de uitslagen van meer dan 700 stemmingen. De Kiesraad heeft de Databank Verkiezingsuitslagen laten ontwikkelen en heeft deze in beheer. De hosting van de website is uitbesteed naar een derde partij.

Nieuwe digitale hulpmiddelen

De nieuwe digitale hulpmiddelen zijn nog nader te ontwikkelen hulpmiddelen voor de kandidaatstelling, uitslagberekening en de zetelverdeling bij verkiezingen. Dit hulpmiddel wordt nog ontworpen en kan bestaan uit een combinatie van software en hardware. De digitale

hulpmiddelen kunnen (web)applicaties, mobiele apps, endpoints, servers en netwerkcomponenten omvatten. Het is de bedoeling dat de nieuwe digitale hulpmiddelen op termijn Vervanging OSV gaat vervangen. Het is onzeker op welke termijn dit zal gebeuren.

2.2. Onderwerp van de opdracht

De Kiesraad besteedt de volgende opdrachtonderdelen aan:

- Advisering over beveiliging van (verkiezings)software;
- Uitvoeren van pentesten en veiligheidsonderzoeken op (verkiezings)software;
- Uitvoeren toetsing verkiezingssoftware en software-kwaliteitsonderzoek;
- Advisering over kwaliteit van (verkiezings)software;

Alleen de Kiesraad neemt deel aan deze aanbesteding en de af te sluiten overeenkomst. Tevens wordt de Kiesraad de enige opdrachtgever (en contracteigenaar) van de af te sluiten overeenkomsten.

Een nadere uitwerking van de hierboven genoemde opdrachten vind je in onderstaande subparagrafen. Op dit moment voorzien we, dat wij de opdrachten uitvoeren op tenminste de volgende testobjecten:

- a. OSV;
- b. Vervanging OSV;
- c. Databank Verkiezingsuitslagen;
- d. De nader te ontwikkelen digitale hulpmiddelen.

Daarnaast kunnen we de opdrachten ook uitvoeren op andere informatiesystemen die onderdeel uitmaken van de verkiezingsketen en onder verantwoordelijkheid vallen van de Kiesraad inclusief bedrijfsondersteunende applicaties van de Kiesraad.

Doelstelling van de opdracht

De in deze aanbesteding opgenomen opdrachten stellen de Kiesraad de komende jaren (max. 4 jaar) in staat om onafhankelijke onderzoeken of testen te laten uitvoeren naar de beveiliging en kwaliteit van informatiesystemen waar de Kiesraad verantwoordelijk voor is. Het resultaat van de beveiligings- en kwaliteitsonderzoeken vormt een belangrijk onderdeel in de beoordeling van informatiesystemen. Daarnaast bieden de resultaten input voor het doorvoeren van verbeteringen aan de informatiesystemen op het gebied van beveiliging en kwaliteit. Om deze doelstelling te behalen, is het van belang dat de onderzoeken worden uitgevoerd op basis van een bewezen onderzoeksmethodiek en dat de onderzoeksresultaten goed worden onderbouwd op basis van bewijs. Daarnaast is het essentieel dat de resultaten volledig zijn, zodat de resultaten een goede weergave opleveren.

Naast onderzoeksopdrachten wil de Kiesraad adviesvragen kunnen voorleggen aan een expert. Ook bij de adviesopdrachten is de output van belang voor de mogelijke vervolgacties en de bijbehorende afweging. Het advies geeft onderbouwd de uitwerking weer die met de gestelde adviesvraag samenhangt.

Doelstelling van de aanbesteding

Het doel van de aanbesteding is het sluiten van meerdere raamovereenkomsten met leveranciers op het gebied van toetsing, testen van- en advisering over verkiezing gerelateerde systemen en software in juli 2020.

Output van deze aanbesteding

De Kiesraad wil graag een middel hebben om op efficiënte en effectieve wijze opdrachten te verstrekken aan gecontracteerde opdrachtnemers voor toetsing, testen van- en advisering over verkiezing gerelateerde systemen en software. De output van deze aanbesteding betreft meerdere raamovereenkomsten.

Buiten scope

De volgende opdrachten vallen buiten de scope van deze aanbesteding:

- Het uitvoeren van pentesten die in scope is van een bestaande overeenkomst;
- Het uitvoeren van Baseline Security Product Assessment (BSPA);
- Het uitvoeren van een advies- of certificeringsopdrachten met betrekking tot Common Criteria;

- Opdrachten die gezien het 'geheime' of 'vertrouwelijke' karakter niet onder deze raamovereenkomst kunnen worden uitgevoerd, omdat het noodzakelijk is om extra beveiligingsmaatregelen te nemen;
 - Bijvoorbeeld: *indien het om informatie gaat die hoger de Kiesraad hoger rubriceert dan Departementaal Vertrouwelijk of indien de partij die of personen die de opdracht uitvoert een veiligheidsonderzoek van de AIVD moeten ondergaan.*
- Het uitvoeren van audits.

Behoefte begin 2020 i.v.m. Vervanging OSV

De Kiesraad heeft begin 2020 behoefte aan het uitvoeren van een aantal specifieke pentesten vanwege de aanpassingen voor Vervanging OSV. Dit traject bestaat de Kiesraad via een separate procedure aan, omdat deze raamovereenkomst niet tijdig gereed is.

2.2.1. Advisering over beveiliging van (verkiezings)software

De Kiesraad wenst op aanvraag adviesopdrachten af te nemen over informatiebeveiligingsvraagstukken. Met behulp van deze opdrachten tracht de Kiesraad advies te verkrijgen over uiteenlopende informatiebeveiligingsonderwerpen. De Kiesraad wenst bijvoorbeeld advies in te winnen over vraagstukken met betrekking tot:

- De implementatie van (technische) maatregelen om de weerbaarheid van het verkiezingsproces tegen cyberaanvallen te verhogen;
- Het ontwerp en de architectuur van een informatiesysteem (bijv. veilige overdracht van data, encryptie, beschikbaarheid, etc.);
- De implementatie van procedures voor het veilig installeren, configureren en gebruiken van informatiesystemen;
- Informatiebeveiligingsbeleid en -strategie.

De bovenstaande lijst betreft slechts een indicatieve weergave van de vraagstukken en betreft nadrukkelijk geen limitatieve lijst.

In voorkomende gevallen neemt de Kiesraad dergelijke adviesopdrachten af van de gecontracteerde opdrachtnemers op basis van een minicompetitie. De Kiesraad wenst dat de opdrachtnemer de uitkomsten van de advieswerkzaamheden beschrijft in een schriftelijke rapportage, nota of memo.

De Kiesraad heeft het recht om opdrachten met een geraamde waarde onder de € 10.000,- rechtstreeks te gunnen aan een van de gecontracteerde opdrachtnemers. De Kiesraad hanteert hiervoor een roulatiesysteem onder gecontracteerde opdrachtnemers.

2.2.2. Uitvoeren van pentesten en veiligheidsonderzoeken op (verkiezings)software;

De Kiesraad wenst verschillende pentesten en veiligheidsonderzoeken af te nemen. De Kiesraad verdeelt deze in twee onderdelen:

1. Standaard pentesten;
2. Pentesten en veiligheidsonderzoeken op aanvraag.

Hieronder gaat de Kiesraad nader in op deze twee onderdelen:

Standaard pentesten

De Kiesraad wenst periodiek standaard pentesten uit te laten voeren op de volgende testobjecten:

- a. OSV;
- b. Vervanging OSV;
- c. Databank Verkiezingsuitslagen;
- d. De nader te ontwikkelen digitale hulpmiddelen.

Onder de term 'standaard pentest' verstaat de Kiesraad een pentest met een vooraf gedefinieerde reikwijdte, aanpak en prijs. De tabellen in bijlage 1 specificeren op hoofdlijnen de reikwijdtes van deze standaard pentesten.

Door het voortdurend wijzigende IT-landschap bestaat de kans dat de Kiesraad in de toekomst in het kader van de raamovereenkomst standaardtesten wenst af te nemen op andere onderzoeksobjecten dan de hierboven beschreven software. In voorkomende gevallen verzoekt de Kiesraad de leveranciers een standaardprijs en -aanpak te formuleren voor dergelijke onderzoeken.

Vooraankondiging en marktconsultatie "Toetsing, testen van- en advisering over verkiezing gerelateerde systemen en software"

De prijs van standaard pentesten voor het nader te ontwikkelen digitaal hulpmiddel bepalen we samen met de opdrachtnemers tijdens de overeenkomst. De Kiesraad verstrekt de opdrachten voor de standaard pentest via een roulatiesysteem tussen de geselecteerde opdrachtnemers.

Pentesten en veiligheidsonderzoeken op aanvraag

Naast de bovengenoemde standaard pentesten heeft de Kiesraad behoefte aan pentesten en veiligheidsonderzoeken met een specifieke reikwijdte, periodiciteit, diepgang, aanpak of testwijze.

De Kiesraad is voornemens de volgende varianten van pentesten en veiligheidsonderzoeken aan te vragen:

1. Black-box pentest;
2. Grey-box pentest;
3. White-box pentest;
4. Kwetsbaarheidenscan;
5. Secure Code Review;
6. Een combinatie van de bovengenoemde onderzoeken.

Daarnaast kan de Kiesraad in voorkomende gevallen de volgende varianten van veiligheidsonderzoeken aanvragen:

7. Social Engineering;
8. Configuratiereview;
9. Red Teaming;
10. Een combinatie van alle bovengenoemde onderzoeken.

Deze pentesten en veiligheidsonderzoeken zet de Kiesraad uit via een mini competitie met de gecontracteerde opdrachtnemers in de raamovereenkomst.

Resultaat van bovengenoemde pentesten en veiligheidsonderzoeken

Het resultaat van de bovengenoemde pentesten en veiligheidsonderzoeken op aanvraag is een rapportage bestemd voor de Kiesraad. Deze rapportage bevat ten minste de volgende onderdelen:

- Managementsamenvatting
- Introductie, met:
 - Opdrachtbeschrijving;
 - Scopedefinitie;
 - Aanpak (methoden en technieken).
- Bevindingen, met per bevinding:
 - Observatie;
 - Risico-inschatting;
 - CVSS 3.1 score;
 - Onderbouwing;
 - Aanbeveling.
- Risicomatrix en -correlatie
- Algemene conclusies en aanbevelingen

2.2.3. Uitvoeren toetsing verkiezingssoftware en software-kwaliteitsonderzoek

De Kiesraad voorziet voor het uitvoeren van kwaliteitsonderzoek twee soorten opdrachten:

1. Toetsing verkiezingssoftware aan de wettelijke kaders;
2. Beoordeling van de softwarekwaliteit.

Toetsing verkiezingssoftware aan het wettelijk kader

Bij de toetsing gaat het om een onafhankelijk oordeel over de mate waarin de verkiezingssoftware die gebruikt wordt voor de vaststelling van de uitslag en zetelverdeling, voldoet aan bepaalde (wettelijke)kaders. In de huidige situatie volgt het wettelijk toetsingskader uit art. P 1a Kieswet en de verdere uitwerking daarvan in het [Kiesbesluit](#) en [Kiesregeling](#). Voor de toekomst is niet uit te sluiten dat het huidige (wettelijke) kader wordt herzien. Ook een toets op de verkiezingssoftware bij een eventuele herziening van het wettelijke kader valt binnen de reikwijdte van deze aanbesteding.

Op basis van het huidige wettelijke kader, op grond van art. P1 lid 4 jo lid 6 van het Kiesbesluit, omvat de toetsingsopdracht de beoordeling van de volgende twee onderdelen:

1. De mate waarin de software voldoet aan de opgestelde specificatie voor de berekening van de uitslag en zetelverdeling;
2. De mate waarin de software voldoet aan de eisen die aan de software worden gesteld volgens bijlage bij art. 2a van de Kiesregeling.

De Kiesraad kan de uitvoering van de toetsingsopdracht in verschillende combinaties laten uitvoeren, waarbij enkel onderdeel 1 of onderdeel 2 wordt uitgevraagd, danwel een combinatie van beiden. Onderdeel 1, de toetsing van de berekening van de uitslag en zetelverdeling, wenst de Kiesraad te kunnen uitvragen per verkiezingstype dan wel voor een combinatie van verkiezingstypen.

De uitkomst van de toetsingsopdracht dient een rapport te zijn dat antwoord geeft op de volgende twee onderzoeksvragen:

1. In welke mate voldoet de OSV-software aan de specificaties voor de berekening van de uitslag en zetelverdeling, zoals beschreven in het 'specificatie document'.
2. In welke mate voldoet de OSV software aan de eisen die zijn opgenomen in [bijlage 2](#) bij art. 2a van de Kiesregeling.

Het rapport waarin de uitkomsten van de toetsing zijn opgenomen, maakt de Kiesraad openbaar. Het is daarbij van belang dat het rapport een gedegen onderbouwing en juiste context bevat. Daarnaast dient het rapport te worden voorzien van een heldere samenvatting, waarin de (technische) resultaten op een hoger abstractieniveau worden beschreven in de vorm van conclusies.

De Kiesraad neemt de toetsingsopdrachten af op basis van de vooraf gedefinieerde onderzoeksvragen die leiden tot een vooraf bepaalde aanpak en prijs. De Kiesraad zal voorafgaand aan de uitvoering van een toetsingsopdracht bepalen welke onderdelen in de opdracht worden meegenomen. De gekozen combinatie van onderdelen bepaalt de prijs voor een specifieke toetsingsopdracht. Indien wijzigingen in het wettelijk kader aanleiding geven tot aanpassingen van de vragen (dan wel de omvang van de toetsing), dan vindt een nieuwe uitvraag plaats op basis van de nieuwe gedefinieerde onderzoeksvragen. Bij de toewijzing van de toetsingsopdrachten beoogt de Kiesraad, gedurende de looptijd van de Raamovereenkomst, een ongeveer gelijke verdeling over de (twee) Opdrachtnemers.

Beoordeling softwarekwaliteit

De Kiesraad wenst inzicht te hebben in de softwarekwaliteit van de software die in opdracht van de Kiesraad wordt ontwikkeld. Dit geldt voornamelijk voor specifieke ontwikkelde software. Voor de beoordeling van softwarekwaliteit sluit opdrachtnemer aan bij de [ISO-25010](#)¹ norm.

De uitgangspunten uit de ISO-25010 norm dienen dan terug te komen in beoordelings- en waarderingssystematiek die wordt toegepast voor de beoordeling van de software. De resultaten dienen in een toegankelijk index te worden weergegeven en afgezet te worden tegen een representatieve marktindex.

De Kiesraad formuleert een beoordelingsvraag waarin onderwerpen ten aanzien van 'Product quality' en/of 'Quality in use', of een subset daarvan, worden uitgevraagd. Het resultaat van de beoordeling geeft, in de vorm van een beoordelingsrapport, inzicht in:

- De meest relevante verbeterpunten voor de verschillende onderwerpen en zoveel mogelijk daarbij de verbeterpunten geconcretiseerd naar broncodeniveau;
- De gemaakte keuzes (afweging) die door de leverancier dan wel opdrachtgever zijn gemaakt en een minder gunstige uitwerking hebben op de beoordelingssystematiek. In voorkomende situatie hecht de Kiesraad eraan dat het rapport de context bevat die weloverwogen heeft geleid tot een bepaalde (minder gunstige) beoordeling;
- Het resultaten waarbij deze wordt afgezet tegen een representatieve marktindex, zodat de waardering ten opzichte van (vergelijkbare) andere software inzichtelijk wordt.

¹ De ISO-25010 norm onderscheidt de volgende Productkwaliteit (Product quality) onderwerpen: Functionele geschiktheid (Functional suitability), Prestatie-efficiëntie (Performance efficiency), Uitwisselbaarheid (Compatibility), Bruikbaarheid (Usability), Betrouwbaarheid (Reliability), Beveiligbaarheid (Security), Onderhoudbaarheid (Maintainability), Overdraagbaarheid (Portability). Daarnaast onderscheidt de norm verschillende Geschiktheid voor gebruik (Quality in use) onderwerpen.

De Kiesraad heeft het recht om het beoordelingsrapport (of een gedeelte daarvan) openbaar te maken.

Deze opdrachten verstrekt de Kiesraad via een mini competitie onder de gecontracteerde opdrachtnemers. Voor een mini competitie stelt de Kiesraad de exacte opdrachtformulering vast.

2.2.4. Advisering over kwaliteit van (verkiezings)software

Naast de beoordeling van de softwarekwaliteit wenst de Kiesraad op aanvraag adviesopdrachten af te nemen met betrekking tot dit onderwerp. Met behulp van deze opdrachten tracht de Kiesraad advies te verkrijgen over uiteenlopende softwarekwaliteitsonderwerpen. De Kiesraad wenst bijvoorbeeld advies in te winnen over vraagstukken met betrekking tot:

- Het bepalen van impact bij het al dan niet doorvoeren van software technische wijzigingen, zoals het upgraden van de standaardsoftware-componenten;
- Het opstellen van kwaliteitscriteria voor (nieuw) te ontwikkelen software;
- Het implementeren van softwarekwaliteit verbeteringsvoorstellen.

De bovenstaande lijst betreft slechts een indicatieve weergave van de vraagstukken en betreft nadrukkelijk geen limitatieve lijst is.

In voorkomende gevallen neemt de Kiesraad dergelijke adviesopdrachten af van de gecontracteerde opdrachtnemers op basis van een minicompetitie. De Kiesraad wenst dat de opdrachtnemer de uitkomsten van de advieswerkzaamheden beschrijft in een schriftelijke rapportage, nota of memo.

De Kiesraad heeft het recht om opdrachten met een geraamde waarde onder de € 10.000,- rechtstreeks te gunnen aan een van de gecontracteerde opdrachtnemers. De Kiesraad hanteert hiervoor een roulatiesysteem onder gecontracteerde opdrachtnemers.

2.3. Perceelindeling

Deze paragraaf beschrijft de perceelindeling van de aanbesteding en motiveert waarom er geen sprake is van het onnodig samenvoegen van de opdrachten.

1.1.1 Perceelindeling

De Kiesraad deelt de opdracht in twee percelen in:

- Perceel 1:
 - Uitvoeren van pentesten en veiligheidsonderzoeken op (verkiezings)software;
 - Advisering over beveiliging van (verkiezings)software;
- Perceel 2:
 - Uitvoeren toetsing verkiezingssoftware en software-kwaliteitsonderzoek;
 - Advisering over kwaliteit van (verkiezings)software;

CPV-codes perceel 1

Op perceel zijn de volgende CPV-codes van toepassing:

- 72000000-5 IT-diensten: adviezen, softwareontwikkeling, internet en ondersteuning;
- 72254000-0 Testen van software
- 72800000-8 Computeraudit- en testdiensten
- 72254100-1 Testen van systemen

CPV-codes perceel 2

Op perceel zijn de volgende CPV-codes van toepassing:

- 72000000-5 IT-diensten: adviezen, softwareontwikkeling, internet en ondersteuning;
- 72223000-0 Diensten in verband met informatietechnologie.
- 72800000-8 Computeraudit- en testdiensten
- 72266000-7 Advies over software

1.1.2 Motivatie niet onnodig samenvoegen opdracht

Conform artikel 1.5 lid 1 van de Aanbestedingswet 2012 zijn bij de overwegingen om de opdracht als een geheel in de markt te zetten, de volgende aspecten in overweging genomen:

- De samenstelling van de relevante markt en de invloed van de samenvoeging op de toegang tot de opdracht voor voldoende bedrijven uit het midden- en kleinbedrijf;
- De organisatorische gevolgen en risico's van de samenvoeging van de opdrachten voor de aanbestedende dienst en Leverancier;
- De mate van samenhang van de opdrachten.

De opdracht bestaat uit twee ongelijksoortige opdrachten. De eerste opdracht richt zich op beveiligingsonderzoeken voor verkiezingssoftware. De tweede opdracht richt zich op kwaliteitsmetingen van verkiezingssoftware. Hieronder motiveren wij conform artikel 1.5 van de Aanbestedingswet 2012 waarom er geen sprake is van onnodige samenvoeging.

De Kiesraad deelt de opdracht op in twee percelen. Om deze reden behoudt de markt, inclusief midden- en kleinbedrijven, voldoende toegang tot deze opdracht. Daarnaast zijn de organisatorische gevolgen voor zowel de Kiesraad als ondernemers gering omdat de opdracht in twee percelen is ingedeeld. Het gelijktijdig aanbesteden van deze opdrachten leidt zelfs tot een lastenverlichting voor partijen die op beide percelen inschrijven. Beide opdrachten hebben daarnaast een samenhang omdat beide opdrachten invloed hebben op de betrouwbaarheid en de robuustheid van verkiezingssoftware.

2.4. Omvang van de opdracht

De volgende subparagrafen geven de omvang van de opdracht weer. U kunt geen rechten ontleen aan onderstaande omvang van de opdracht.

2.4.1. Omvang perceel 1

Advisering over beveiliging van (verkiezings)software.

De omvang van de opdrachten in het kader van adviesvraagstukken hangt af van de hoeveelheid vragen en de grootte van het adviesvraagstuk. De Kiesraad maakt onderscheid tussen kleine en grote adviesvragen. Bij kleine adviesvragen kan worden gedacht aan opdrachten die in een kort tijdsbestek kunnen worden uitgevoerd (tot ongeveer € 10.000 per vraagstuk). Bij grote adviesvragen kan worden gedacht aan opdrachten die een langere doorlooptijd hebben (vanaf € 10.000 tot ongeveer € 35.000 per vraagstuk). De Kiesraad verwacht jaarlijks twee tot drie kleine adviesopdrachten en één tot twee grote adviesopdrachten af te nemen.

Uitvoeren van pentesten en veiligheidsonderzoeken op (verkiezings)software.

Standaard pentesten

De Kiesraad is voornemens om minimaal voorafgaand aan iedere verkiezing een standaardtest af te nemen op het informatiesysteem dat voor de betreffende verkiezing wordt ingezet (OSV/ Vervanging OSV/ digitale hulpmiddelen). Onderstaand is ter illustratie de verkiezingskalender opgenomen. De verkiezingskalender is onder voorbehoud.

Bestuursniveau	Frequentie	Laatste keer		Volgende keer	
Tweede Kamerverkiezingen	elke 4 jaar ²	Maart	2017	Maart	2021
Gemeenteraadsverkiezingen	elke 4 jaar ³	Maart	2018	Maart	2022 ⁴
Provinciale Statenverkiezingen	elke 4 jaar	Maart	2019	Maart	2023
Waterschapsverkiezingen⁵	elke 4 jaar	Maart	2019	Maart	2023
Eilandsraadsverkiezingen	elke 4 jaar	Maart	2019	Maart	2023
Kiescollegeverkiezingen	elke 4 jaar	Maart	2019	Maart	2023
Eerste Kamerverkiezingen⁶	elke 4 jaar	Mei	2019	Mei	2023
Europese Parlementsverkiezingen	elke 5 jaar	Mei	2019	Mei	2024

² Indien er sprake is van ontbinding van het kabinet, kan er een (vervroegde) ontbindingsverkiezing volgen. In dat geval vindt de verkiezing plaats op een ander moment binnen de termijn van 4 jaar.

³ Indien een gemeente betrokken is bij een gemeentelijke herindelingsprocedure kan van de normale termijn afgeweken worden.

⁴ Gewoonlijk worden ieder jaar in november herindelingsverkiezingen gehouden in gemeenten die betrokken zijn bij een herindelingsprocedure die op 1 januari daaropvolgend zijn beslag krijgt.

⁵ Vanaf maart 2015 vinden Waterschapsverkiezingen tegelijkertijd plaats met Provinciale Statenverkiezingen.

⁶ De Eerste Kamer wordt gekozen door de leden van Provinciale Staten en van de kiescolleges voor de Eerste Kamer.

De Kiesraad is daarnaast voornemens om minimaal eenmaal per twee jaar een standaard pentest af te nemen op de Databank Verkiezingsuitslagen.

Pentesten en veiligheidsonderzoeken op aanvraag

De Kiesraad verwacht gedurende de duur van de overeenkomst tussen de twee en drie uitgebreide pentesten of veiligheidsonderzoeken uit te zetten.

Voorbehoud bij de raming van de omvang van de opdracht

Het landschap van de Kiesraad is in transitie: de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving hebben een grote impact op de organisatie en de informatiesystemen. De omvang van de af te nemen diensten kennen hierbij een sterke afhankelijkheid met de ontwikkelingen in het IT-landschap van de Kiesraad. De bovengenoemde ramingen voor dit perceel zijn derhalve indicatief. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de Kiesraad door een onvoorziene ontwikkeling in het IT-landschap een grotere hoeveelheid pentesten of adviesvragen uitvraagt dan initieel geraamd. Een verdubbeling van de aantallen sluit de Kiesraad niet uit.

Tot slot kan de Kiesraad besluiten om een second opinion te laten uitvoeren bij een andere partij in de raamovereenkomst. Ook dit is onderdeel van de omvang van de opdracht.

2.4.2. Omvang perceel 2

Uitvoeren softwarekwaliteitsmeting op (verkiezings)software.

Toetsing verkiezingssoftware aan het wettelijk kader

De Kiesraad verwacht gedurende de duur van de overeenkomst drie á vier toetsingen van de verkiezingssoftware aan het wettelijke kader weg te zetten.

Beoordeling softwarekwaliteit

De Kiesraad verwacht gedurende de duur van de overeenkomst tussen de vijf tot zeven beoordelingen van softwarekwaliteit uit te zetten.

Advisering over kwaliteit van (verkiezings)software.

De omvang van de opdrachten in het kader van adviesvraagstukken hangt af van de hoeveelheid vragen en de grootte van het adviesvraagstuk. De Kiesraad maakt onderscheid tussen kleine en grote adviesvragen. Bij kleine adviesvragen kan worden gedacht aan opdrachten die in een kort tijdsbestek kunnen worden uitgevoerd (tot ongeveer € 10.000 per vraagstuk). Bij grote adviesvragen kan worden gedacht aan opdrachten die een langere doorlooptijd hebben (vanaf € 10.000 tot ongeveer € 35.000 per vraagstuk). De Kiesraad verwacht jaarlijks een tot twee kleine adviesopdrachten en één grote adviesopdrachten af te nemen.

Voorbehoud bij de raming van de omvang van de opdracht

Het landschap van de Kiesraad is in transitie: de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving hebben een grote impact op de organisatie en de informatiesystemen. De omvang van de af te nemen diensten kennen hierbij een sterke afhankelijkheid met de ontwikkelingen in het IT-landschap van de Kiesraad. De bovengenoemde ramingen voor dit perceel zijn derhalve indicatief. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de Kiesraad door een onvoorziene ontwikkeling in het IT-landschap een grotere hoeveelheid pentesten of adviesvragen uitvraagt dan initieel geraamd. Een verdubbeling van de aantallen sluit de Kiesraad niet uit.

Tot slot kan de Kiesraad besluiten om een second opinion te laten uitvoeren bij een andere partij in de raamovereenkomst. Ook dit is onderdeel van de omvang van de opdracht.

3. Overeenkomsten en voorwaarden

Dit hoofdstuk geeft de belangrijkste kenmerken van de af te sluiten overeenkomst weer, inclusief de wijze van verstrekken van opdrachten.

3.1. Type en duur overeenkomst

Het resultaat van de aanbesteding is een raamovereenkomst met meerdere leveranciers voor ieder perceel. We sluiten een raamovereenkomst af voor twee jaar, met de mogelijkheid om de raamovereenkomst met tweemaal één jaar te verlengen.

Voor de raamovereenkomst van perceel 1 selecteren we drie (3) leveranciers en in de raamovereenkomst van perceel 2 selecteren we twee (2) leveranciers.

Wij passen de Rijksinkoopvoorwaarden ARBIT-2018 toe op deze raamovereenkomst. Daarnaast nemen wij een vrijwaringsverklaring op in de op te stellen raamovereenkomst voor perceel 1.

Wachtkamerovereenkomst

Voor perceel 2 zijn wij voornemens een wachtkamerovereenkomst te sluiten met de derde partij in ranking van de aanbesteding.

Verwerkersovereenkomst

Wij nemen de mogelijkheid om een verwerkersovereenkomst met u af te sluiten, wanneer u voor in aanraking komt met persoonsgegevens waarvoor wij verantwoordelijke zijn. Deze sluiten we af bij een nadere opdrachtverstrekking.

3.2. Wijze van opdrachtverstrekkingen onder de raamovereenkomst

Hieronder leest u de voorgenomen wijze van verstrekking van opdrachten. De definitieve wijze leggen wij vast in het selectiedocument en/of beschrijvend document. Wijzigingen zijn mogelijk op basis van input op onze vragen in bijlage 2 (marktconsultatie).

Perceel 1

Type opdracht	Wijze van opdrachtverstrekking
Standaard pentest	Op basis van roulatiesysteem tussen de opdrachtnemers, waarbij we de eerste opdracht aan de partij die in de aanbesteding het hoogste is geëindigd, gevolgd door de tweede partij in ranking van de aanbesteding, etc.
Pentesten en veiligheidsonderzoeken op aanvraag	Op basis van een mini competitie bij de drie gecontracteerde opdrachtnemers.
Advisering over beveiliging van (verkiezings)software	- Geraamde opdrachtwaarde < € 10.000,- (excl. btw): - Roulatiesysteem (zie wijze opdrachtverstrekking bij type opdracht "standaard pentest"). - Geraamde opdrachtwaarde > € 10.000,- (excl. btw): - mini competitie bij de drie raamcontractanten.
Second opinion – bij standaard pentest	Een second opinion laat de Kiesraad uitvoeren door de volgende opdrachtnemer in het roulatiesysteem.
Second opinion – in overige situaties.	- Indien vooraf bekend is dat de Kiesraad een second opinion wil laten uitvoeren: - Bij het uitvoeren van een mini competitie, gunt de Kiesraad de opdracht voor de second opinion aan de nummer twee in de ranking van de mini competitie. - Indien niet vooraf bekend is dat de Kiesraad een second opinion wil laten uitvoeren: - De Kiesraad voert een nieuwe mini competitie uit waarin zij de opdracht voor de second opinion verstrekt. De opdrachtnemer die de initiële opdracht uitvoert, neemt <u>geen</u> deel aan deze mini competitie.

Perceel 2

Type opdracht	Wijze van opdrachtverstrekking
Toetsing verkiezingssoftware aan het wettelijk kader	Op basis van roulatiesysteem tussen de opdrachtnemers, waarbij we de eerste opdracht aan de partij die in de aanbesteding het hoogste is geëindigd, gevolgd door de twee partij in ranking van de aanbesteding, etc. De Kiesraad heeft daarnaast het recht om verkiezingen die binnen een periode van zes (6) maanden vallen te bundelen voor één "Toetsing verkiezingssoftware aan het wettelijk kader". Dit betekent dat wanneer er verschillende verkiezingen vlak achter elkaar worden gehouden (binnen zes maanden), dat de Kiesraad deze bundelt in één uitvraag.
Beoordeling van softwarekwaliteit	Op basis van een mini competitie bij de twee gecontracteerde opdrachtnemers.
Advisering over kwaliteit van (verkiezings)software	- Geraamde opdrachtwaarde < € 10.000,- (excl. btw): - Roulatiesysteem (zie wijze opdrachtverstrekking bij type opdracht "Toetsing verkiezingssoftware aan het wettelijk kader"). - Geraamde opdrachtwaarde > € 10.000,- (excl. btw): - mini competitie bij de twee raamcontractanten.
Second opinion – bij Toetsing verkiezingssoftware aan het wettelijk kader	Een second opinion laat de Kiesraad uitvoeren door de volgende opdrachtnemer in het roulatiesysteem.
Second opinion – in overige situaties.	- Indien vooraf bekend is dat de Kiesraad een second opinion wil laten uitvoeren: - Bij het uitvoeren van een mini competitie, gunt de Kiesraad de opdracht voor de second opinion aan de nummer twee in de ranking van de mini competitie. - Indien niet vooraf bekend is dat de Kiesraad een second opinion wil laten uitvoeren: - De Kiesraad voert een nieuwe mini competitie uit waarin zij de opdracht voor de second opinion verstrekt. De opdrachtnemer die de initiële opdracht uitvoert, neemt <u>geen</u> deel aan deze mini competitie.

4. Toelichting procedure

Deze vooraankondiging heeft de Kiesraad op donderdag 5 december 2019 gepubliceerd. In dit hoofdstuk leest u een toelichting op de planning van de marktconsultatie. U leest ook de keuze voor aanbestedingsprocedure terug en een toelichting op de voorgenomen planning van de aanbesteding.

4.1. Planning marktconsultatie

Hieronder ziet u de planning van de marktconsultatie

Activiteit	Datum en tijdstip
Indienen reacties op de vragen van de Marktconsultatie	maandag 6 januari 2020 uiterlijk 10.00uur

Uw reactie kunt u indienen via de berichtenmodule in TenderNed.

Heeft u vragen over de marktconsultatie?

Stel die dan via TenderNed. Maak hiervoor gebruik van bijlage 3 – Format Nota van Inlichtingen. Vragen die u via een andere wijze stelt, beantwoorden wij niet.

Wij publiceren alle vragen en antwoorden op TenderNed

U leest alle vragen en antwoorden in de Nota van Inlichtingen. Alle Ondernemers krijgen op die manier evenveel informatie. U ontvangt een e-mail op het moment dat wij de vragen en antwoorden publiceren.

4.2. Procedurekeuze

De Kiesraad besteedt deze opdracht aan op basis van een Europese niet-openbare procedure. De Kiesraad kiest voor een niet-openbare procedure omdat het veel interesse vanuit de markt verwacht.

We laten zeven (7) gegadigden toe tot de inschrijffase van perceel 1 en vijf (5) gegadigden tot inschrijffase perceel 2 van deze Europese aanbesteding.

De wijze van selectie van deze gegadigden inclusief geschiktheidseisen en selectiecriteria vermelden wij bij publicatie van het selectiedocument.

4.3. Planning van de aanbesteding

De Kiesraad is voornemens deze Europese Aanbesteding via TenderNed te publiceren op maandag 27 januari 2020. Hieronder treft u de detailplanning aan.

Activiteit	Uiterste datum
Indienen vragen, tekstsuggesties en melden tegenstrijdigheden of bezwaren.	Tot uiterlijk woensdag 5 februari 2020 11.00 uur
Publiceren Nota van Inlichtingen	Donderdag 13 februari 2020
Indienen Verzoek tot deelname	Tot uiterlijk donderdag 27 februari 2020 12.00 uur
Bekendmaking selectiebeslissing	Dinsdag 24 maart 2020
Aanlevering bewijsstukken en verificatie Uniform Europees Aanbestedingsdocument	Tot uiterlijk maandag 30 maart 2020
Verstrijken opschortende termijn selectiefase	Woensdag 8 april 2020
Verzending Beschrijvend document	Maandag 13 april 2020
Indienen vragen, tekstsuggesties en melden tegenstrijdigheden of bezwaren	Tot uiterlijk maandag 20 april 2020 09.00 uur
Publiceren nota van inlichtingen	Dinsdag 28 april 2020
Indienen Inschrijving	Tot uiterlijk vrijdag 8 mei 2020 12.00 uur
Bekendmaking gunningsbeslissing	Vrijdag 5 juni 2020

Verstrijken bezwaartermijn inschrijvingsfase	Donderdag 25 juni 2020
Ondertekenen Raamovereenkomst	Vanaf vrijdag 26 juni 2020
Verwachte ingangsdatum (Raam)Overeenkomst	Woensdag 1 juli 2020

De Kiesraad behoudt zich het recht voor de beoogde tijdsplanning te wijzigen. In geval de Kiesraad overgaat tot wijziging van de beoogde planning wordt dit naar alle betrokkenen gecommuniceerd. Potentiële gegadigden c.q. gegadigden c.q. geselecteerde gegadigden c.q. inschrijvers kunnen geen rechten ontlenen aan deze beoogde planning.

4.4. Heeft u vragen over de vooraankondiging?

Stel die dan via TenderNed. Maak hiervoor gebruik van bijlage 3 – Format Nota van Inlichtingen. Vragen die u via een andere wijze stelt, beantwoorden wij niet.

Wij publiceren alle vragen en antwoorden op TenderNed

U leest alle vragen en antwoorden in de Nota van Inlichtingen. Alle Ondernemers krijgen op die manier evenveel informatie. U ontvangt een e-mail op het moment dat wij de vragen en antwoorden publiceren.